

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศิลปะเป็นมูลฐานสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ เป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมและอารยธรรม อีกทั้งยังส่งเสริมความเจริญทางสังคม สร้างค่านิยมของมนุษย์ ศิลปะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อจิตใจ และมีความสำคัญกับชีวิตของมนุษย์ ถ้าสังคมชาติใดมีรสนิยมทางศิลปะที่ดีแล้ว ย่อมมีผลสะท้อนถึงศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม อันเป็นผลให้คนในสังคมเป็นคนที่มีความประพฤติดี เช่น คำกล่าวของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมว่า ประชาชนที่เกิดมาในแหล่งเสื่อมโทรม ย่อมจะเติบโตมาในท่ามกลางความขมขื่น และความบกพร่องทางจิตใจ ตรงกันข้ามกับประชาชนที่ได้รับการเลี้ยงดูให้เติบโตมาในสิ่งแวดล้อมอันมีระเบียบ ในบ้านเมืองที่วางผังเป็นอันดี สิ่งเหล่านี้ย่อมจะผูกพันให้ค้ำค้ำเอาความงามเข้าไว้ได้ตั้งแต่เยาว์วัย และจะค่อยๆ สร้างประสาทรู้สึกทางสุนทรียภาพของเขาอย่างช้าๆ แต่ไม่ขาดสาย ซึ่งความงามที่มีอยู่เหนือธรรมชาติของเราคือ ทำให้ความคิดของเราประณีตสุขุมขึ้น (ศิลป์ พีระศรี, 2512)

ทั้งนี้การจะปลูกฝังค่านิยม การรับรู้สุนทรียภาพทางศิลปะนั้น เกี่ยวพันกับการศึกษาของประชาชนในสังคมการศึกษาจึงถือเป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า และแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ในสังคม นอกจากนั้นการศึกษายังเป็นกระบวนการที่ทำให้คนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติสุข เกื้อหนุนการพัฒนาประเทศชาติได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ ดังพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ได้ให้ความสำคัญของการศึกษาดอนหนึ่งว่า “ การศึกษานับเป็นสิ่งสำคัญสำหรับทุกคน ประโยชน์จากการเข้าโรงเรียนเรียนหนังสือจนอ่านออกเขียนได้ และมีความรู้พิเศษในสาขาต่างๆ เป็นที่ยอมรับกันว่ามิใช่ประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน เป็นการเรียนรู้เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบของทุกคนต่อสังคม” (เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ, 2538) จะเห็นได้ว่า การศึกษาเกิดจากผลรวมของประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ ถ้าบุคคลของชาติได้รับการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม เป็นอย่างมาก

ดังนั้นกระบวนการเรียนการสอนที่จัดขึ้นในปัจจุบัน จึงถือว่าศิลปะ มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการของเด็กด้านต่าง ๆ ทั้งเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์ เพิ่มพูนพุทธิปัญญาและเจตคติให้เจริญงอกงาม เมื่อเด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ก็จะมีลักษณะนิสัยช่างคิดช่างสังเกต รู้จัก

พิจารณา มีใจรักและชื่นชมในศิลปะ มีความรู้สึกทางสุนทรียภาพ นับเป็นการสร้างพื้นฐานที่ดีแก่ชีวิตและสังคม (สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2536) กล่าวคือ การจัดการเรียนการสอนศิลปะให้แก่เด็กอย่างมีกระบวนการนั้น จึงมีส่วนช่วยส่งเสริมให้เกิดการรับรู้ การแสดงออกตามความสนใจ และตามความสามารถของแต่ละบุคคล โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์ทางศิลปะ แต่เนื่องจากในปัจจุบันปัญหาการเข้าถึง และการเล็งเห็นซึ่งคุณค่าของศิลปะนั้นเป็นปัญหาที่มีความสำคัญยิ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหาย่างยั่งยืนทางหนึ่งก็คือ การสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาศิลปะ เนื่องจากศิลปะจะส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการที่ดี เป็นการปูพื้นฐานของความเป็นคนที่สมบูรณ์ในอนาคต

การเรียนรู้ศิลปะนั้น ช่วยส่งเสริมในเรื่องความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ การชื่นชมในความงาม สุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพของมนุษย์ ทั้งนี้การเรียนศิลปะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนโดยตรงทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ตลอดจนนำไปสู่การพัฒนาการรับรู้ การเห็น การสังเกต และสามารถค้นพบศักยภาพของตนเอง กล่าวคือ หน้าที่หลักของศิลปะศึกษาคือการให้การศึกษาแก่เด็กโดยเน้นพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้ศิลปะเป็นหนทาง ศิลปะนั้นเกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการด้านความคิดสร้างสรรค์ ถ้าไม่มีการฝึกความคิดสร้างสรรค์ ศิลปะย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ เด็กสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้โดยใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือ (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2542) โดยกิจกรรมศิลปะทุกประเภะนั้น มีส่วนช่วยส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ให้กับเด็ก และสามารถตอบสนองความต้องการของเด็กในแต่ละด้านได้เป็นอย่างดี (Lowenfeld, 1987)

ทั้งนี้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ตอนหนึ่งว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน โดยมีการจัดปฏิรูปการศึกษาในระบบการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการพัฒนาขีดความสามารถของผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ และจากการเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยี การปรับเปลี่ยนปฏิรูปสังคมไปสู่สังคมใหม่ ประกอบกับแนวคิดใหม่ของการจัดการศึกษา จึงต้องมีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งได้จัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้งหมด 8 กลุ่มด้วยกันคือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคม ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษา และพลศึกษา การงานและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ และศิลปะ

ดังนั้นการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในปัจจุบันจึงให้ความสำคัญกับความรู้ ความเข้าใจศิลปะและหลักการต่างๆ ในศิลปะ ซึ่งก็คือ ความสามารถในการวิเคราะห์ พิจารณา ไตร่ตรองหาเหตุผล ให้ความสำคัญกับความรักความซาบซึ้ง เห็นคุณค่า ความละเอียดอ่อน จินตนาการ รสนิยม และเรื่องของสุขภาพจิตและจิตใจที่คงาม ให้ความสำคัญกับการแสดงออก กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม สุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ จากการทำกิจกรรมศิลปะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนโดยตรงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม ตลอดจนนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง และแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาระบวนการรับรู้ทางศิลปะ การเห็นภาพรวม การสังเกตรายละเอียด สามารถค้นพบศักยภาพของตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพ ด้วยการมีความรับผิดชอบ ระเบียบวินัย สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข

จากความสำคัญดังกล่าว แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติจึงมีวัตถุประสงค์ที่มุ่งจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของพลเมือง โดยเน้นให้มีคุณธรรม จริยธรรม ปัญญา และมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ ตลอดจนมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพสามารถพึ่งตนเอง และดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุข ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544) และมีนโยบายในการพัฒนาการศึกษาทุกระดับให้ตอบสนองความต้องการพื้นฐานตามวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของพัฒนาการเด็ก มีจุดมุ่งหมายให้เด็กก่อนวัยประถมศึกษา มีการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาตามศักยภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความพร้อมในการเข้าเรียนระดับประถมศึกษา ดังนั้นการส่งเสริมให้เยาวชนได้รับการศึกษาที่ดีตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา จึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเป้าหมายของการศึกษา นอกจากจะมุ่งให้เด็กมีความพร้อมที่จะเรียนในระดับประถมศึกษาได้ดี ยังเป็นการศึกษาพื้นฐานที่จะทำให้เด็กมีชีวิตในอนาคตที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เนื่องจากการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ไม่มีการประกาศใช้หลักสูตรการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ในปัจจุบันจึงใช้แนวการจัดประสบการณ์ ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา แนวการจัดประสบการณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงมุ่งให้เด็กพัฒนาคุณลักษณะหลายด้าน เช่น การรับรู้ การสื่อสารโดยการฟัง การพูด การรักตัวเองและ

สิ่งแวดล้อม มีการตัดสินใจที่ดี รู้จักคิดก่อนทำกิจกรรม มีความคิดสร้างสรรค์ มีคุณธรรม โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลางและคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดประสบการณ์ในลักษณะการบูรณาการขึ้นเป็นหน่วยการสอน แทนการสอนเป็นรายวิชา อันประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ คือ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ การเล่นตามมุม กิจกรรมในวงกลม การเล่นกลางแจ้ง การรับประทานอาหารกลางวัน การนอน เกมการศึกษาและกิจกรรมสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความสามารถตามแต่ละบุคคล และไม่มุ่งเน้นเร่งการสอนอ่านเขียนโดยไม่คำนึงถึงการพัฒนาสติปัญญาที่แท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2544) เป็นการจัดการศึกษาเพื่อปูพื้นฐานชีวิตที่ดี มุ่งให้เด็กมีโอกาสรับการเสริมสร้างพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ซึ่งได้แก่

1. ด้านร่างกาย เป็นพัฒนาการทางร่างกายให้เจริญงอกงามตามภาวะปกติของเด็ก ได้แก่ การมองเห็น การได้ยิน การสัมผัส การเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อต่างๆ
2. ด้านอารมณ์ และจิตใจ ได้แก่ ความต้องการ การเรียนรู้ ความสนใจ ความอยากรู้อยากเห็น และความมั่นคงทางอารมณ์
3. ด้านสังคม ได้แก่ ประสบการณ์ต่างๆ ที่เด็กได้รับ เช่นการทำกิจกรรมต่างๆร่วมกับผู้อื่น
4. ด้านสติปัญญา ได้แก่ความสามารถทางด้านความคิด ความเข้าใจ ความสามารถในการรับรู้ และการใช้ความคิดในการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล (วราภรณ์ รักวิจัย, 2533)

การวัดและประเมินผลจึงเป็นการวัดประเมินผลพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กโดยใช้วิธีการสังเกต การสนทนา การตรวจผลงาน และการทดสอบด้วยวาจา และมีสมุดรายงานระดับพัฒนาการของเด็กในด้านต่างๆ เช่นด้านร่างกาย มีทักษะการเคลื่อนไหว โดยพิจารณาการพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก ทักษะการรับรู้ และการฝึกประสาทสัมผัส (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2544) ซึ่งมักพบว่าไม่ค่อยได้รับการใส่ใจกับการพัฒนาการทางด้านประสาทสัมผัสเท่าที่ควร เพราะการเรียนการสอนมักจะเน้นแต่ด้านคุณภาพการเรียนรู้โดยตรงเสียเป็นส่วนใหญ่ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2536) นอกจากนี้ยังพบว่าหลักสูตรและคู่มือแนวการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กก่อนประถมศึกษาไม่เพียงพอ และไม่มีเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับดำเนินการในด้านคู่มือ และสื่อการเรียนการสอน

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2544) ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของเด็กปฐมวัยว่าเป็นช่วงที่มีพัฒนาการเป็นไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ประสบการณ์ต่างๆที่เด็กช่วงวัยนี้ได้รับจะมีผลต่อพัฒนาการของเด็กในช่วงต่อไปเป็นอย่างยิ่ง ช่วงปฐมวัยเป็นวัยที่สำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นวัยแห่งการเริ่มต้นการเรียนรู้และมีการพัฒนาในทุกๆ

ด้าน ประสบการณ์ที่เด็กได้รับในช่วงนี้จึงมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาขั้นต่อไป (วริยา ถิละธิตี, 2547) เด็กปฐมวัยจะมีพัฒนาการด้านการรับรู้และพัฒนาการด้านความคิดความเข้าใจที่ยังพัฒนาไม่เต็มที่ การส่งเสริมการรับรู้ในวัยเด็กเล็กจึงนับว่าเป็นช่วงเวลาที่มึประสิทธิผลที่สุด (ดวงเดือน ศาสตรภักดิ์, 2537) นักจิตวิทยาต่างยอมรับกันว่าเด็กอายุ 0-6 ขวบเป็นระยะที่เกิดการเรียนรู้มากที่สุดในชีวิตของมนุษย์ การเรียนรู้เหล่านั้นจะมีอิทธิพลต่อชีวิตภายหลังของเด็กเป็นอย่างยิ่ง (ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล, 2533) โดยประสบการณ์และสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กนั้น เป็นสิ่งที่มีผลต่อพัฒนาการของเด็ก ทั้งนี้ประสบการณ์หรือการเรียนรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัสนั้น เรียกว่าการเรียนรู้ (จำเนียร โชติช่วง, 2536) การรับรู้นั้นเป็นสื่อกลางสำคัญอันจะทำให้เกิดการนำประสบการณ์นั้น ๆ เข้าสู่สมอง เพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างความคิดรวบยอดต่อไป (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2543)

จากการที่การจัดประสบการณ์ศิลปะ เป็นส่วนหนึ่งของแนวการจัดประสบการณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยนักวิชาการต่างมองเห็นว่า เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 6 ขวบ จะเรียนรู้ได้ดีจากกิจกรรมศิลปะ เนื่องจากการพัฒนาการด้านการเรียนรู้มีความแตกต่างจากเด็กวัยสูงขึ้นไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาล 1-3 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนได้ระบุไว้ว่ากิจกรรมศิลปะจะต้องจัดให้เด็กทุกวัน เช่น การวาดภาพ ระบายสี การพิมพ์ภาพ การปั้น การพับ ฉีก ปะ ตัด ฯลฯ โดยการเรียนการสอนศิลปศึกษานั้น ถือเป็นวิชาที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการในด้านการรับรู้ การสร้างสรรค์ และสุนทรียภาพควบคู่ไปกับพัฒนาการด้านอื่นๆ เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษานั้น เป็นการจัดการศึกษาศิลปะให้แก่เด็กอย่างมีกระบวนการ ซึ่งศิลปะจะแสดงถึงพื้นฐานพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็ก และสามารถบอกถึงพัฒนาการของเด็กได้ (ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล, 2533) เขียวพา เศษะคุปต์ (2528) มีความเห็นว่า กิจกรรมศิลปศึกษา เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระในการทดลอง ค้นคว้าและสามารถสื่อสารสิ่งที่เขาได้ทดลองกับผู้อื่น อันนำไปสู่พัฒนาการทางด้านการรับรู้ พิระพงษ์ กุลพิศาล(2533) อธิบายว่า กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมประสบการณ์ทางความรู้สึกสัมผัส มากกว่าประสบการณ์ที่ใช้เหตุผล เป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้เด็กเกิดจินตนาการ เด็กจะเกิดการรับรู้จากการมอง เมื่อถ่ายทอดมาเป็นผลงานศิลปะ และจะช่วยให้เกิดความซาบซึ้งชื่นชมและรู้คุณค่าในความงามในธรรมชาติ ก่อให้เกิดพัฒนาการทางสุนทรียภาพ

เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการสร้างเสริมด้านนิสัยให้แก่เด็กและเพื่อให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็ก โดยมีได้มุ่งหวังจะพัฒนาเด็กให้เป็นศิลปิน

จัดขึ้นเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ มีประสบการณ์ด้านศิลปะ มีความคิดที่ดีต่อศิลปะ ฉะนั้นกิจกรรมศิลปะศึกษา จึงมุ่งผลต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่าแก่สังคมมากขึ้น สำหรับจุดมุ่งหมายของกิจกรรมศิลปะที่กล่าวไว้ในแผนการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ รู้จักชื่นชมในสิ่งสวยงาม เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ได้ปรับตัวจากการทำกิจกรรมร่วมกัน มีความอดทน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รับผิดชอบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2546)

จากจุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นการจัดประสบการณ์ในรูปของกิจกรรมศิลปะให้กับเด็ก โดยถือว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดในการเรียนรู้ของเด็กเป็นผลมาจากทักษะการคิด โดยสามารถกระทำได้ในทุกวิชา โดยเฉพาะในวิชาศิลปะ เพราะมีลักษณะที่เน้นการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ อีกทั้งวิชาศิลปะยังเป็นวิชาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในวิชาอื่นๆ นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในทุกๆ ด้าน เพื่อสนองต่อกระบวนการเรียนรู้ และการรับรู้ทางศิลปะของเด็ก (Bruner, 1966) การจัดประสบการณ์และการเรียนรู้ในช่วงปฐมวัยนั้น ถือว่าเป็นช่วงระยะเวลาที่มีความสำคัญและมีคุณค่าความหมายอย่างยิ่ง ในการเป็นพื้นฐานการเจริญเติบโตของเด็กต่อไป จากทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการของเพียเจต์ จะเห็นได้ว่ามนุษย์เริ่มมีการรับรู้ตั้งแต่แรกเกิด และเปลี่ยนพฤติกรรมทางกลไกการรับรู้ไปตามวัยที่สูงขึ้น ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ใดๆ ก็มีพื้นฐานมาจากการรับรู้ โดยผ่านทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 การสัมผัสอย่างต่อเนื่องของเด็กในการรับรู้ความรู้ใหม่ๆ จะผสมผสานบูรณาการเข้ากันกับความคิดรวบยอดที่มีอยู่ก่อน สิ่งเหล่านี้จะค่อยๆ ซึมซับติดตัวเด็ก และทำให้เด็กเกิดความรู้ความเข้าใจใหม่ (Piaget and Inhelder, 1969) การรับรู้จึงมีความสำคัญ เนื่องจากการรับรู้จะต้องเกิดขึ้นก่อนจึงจะสามารถเกิดการเรียนรู้ และความเข้าใจขึ้นได้

การเรียนรู้ทางศิลปะศึกษานี้จึงถือว่า การจัดประสบการณ์ให้เด็กเกิดการรับรู้ เป็นรากฐานของประสบการณ์สุนทรียภาพ คนเราจะต้องสามารถรับรู้ก่อนจึงจะเกิดความรักความซาบซึ้งเห็นในคุณค่าของสิ่งต่างๆ (มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2542) การรับรู้และเรียนรู้ทางศิลปะ โดยเฉพาะทางทัศนศิลป์เป็นกระบวนการเชิงสร้างสรรค์ เป็นส่วนประกอบที่ก่อให้เกิดคุณค่าและความสัมพันธ์กับส่วนรวมได้แก่ เส้น รูปร่างรูปทรง น้ำหนัก พื้นผิว สี เป็นต้น (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2531) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าศิลปะและสุนทรียภาพเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเด็ก หากเด็กมีประสบการณ์การรับรู้ทางศิลปะที่ดีเหมาะสมกับวัย เด็กจะสามารถโยงประสบการณ์จากการรับรู้ทางศิลปะไปสู่การเรียนรู้ด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดประสบการณ์ศิลปะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะ สำหรับเด็กก่อนประถมศึกษา ซึ่งเป็นระดับแรกของการศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมไปสู่ระดับที่สูงขึ้น จึงถือว่ามีผลสำคัญอย่างยิ่งที่ควรฝึก และพัฒนาให้มีประสบการณ์ เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ ความคิดสร้างสรรค์ และรสนิยมที่ดี ซึ่ง เอลเลียต ไอส์เนอร์ (Eisner, 1973-1974) ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับพัฒนาการด้านศิลปะว่า การพัฒนาด้านศิลปะนั้นมีไ้จากการทำงานทางศิลปะด้วยมือเท่านั้น ความรู้ทางศิลปะอื่นๆ ที่ไม่ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ก็มีคุณค่าแก่ตัวเด็กเช่นกัน และครูยังมีส่วนสำคัญต่อการชี้แนะหรือหาประสบการณ์ให้แก่เด็กได้ อันเป็นการสร้างรากฐานในการรับรู้อย่างมีสติปัญญา

ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กปฐมวัยนั้น ควรมุ่งเน้นเรื่องกิจกรรมของเด็ก โดยถือว่าเด็กทุกคนมีความสามารถอยู่ใน จะแสดงออกต่อเมื่อได้รับการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ หรือกิจกรรมต่างๆ โดยออกมามีการออกแบบสื่อประกอบการเรียนรู้ ชุดของเล่น และแตงนิทานสำหรับเด็ก ใช้วิธีการสอนแบบเรียนปนเล่นโดยส่งเสริมให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง และเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัส (Froebel Foundation, 2008) การสนับสนุนให้เด็กเกิดการเรียนรู้โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง และจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับวัย ความสนใจ และความต้องการ โดยใช้กิจกรรมในรูปแบบบูรณาการผ่านการใช้สื่อวัสดุที่ส่งเสริมการเรียนรู้หลากหลาย เป็นประสบการณ์ตรงที่让孩子มีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ

จากการสำรวจสื่อหรือของเล่นเพื่อการศึกษาพบว่าในต่างประเทศ มีการส่งเสริมและให้ความสำคัญในการใช้สื่อหรือของเล่นเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย โดยประกอบด้วยสื่อที่ใช้เล่นเพื่อความสนุกสนาน และสื่อที่ใช้เล่นส่งเสริมสติปัญญา อารมณ์ สังคม และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมีรูปแบบต่างๆ มากมาย ทั้งนี้การสำรวจสื่อหรือของเล่นในสังคมไทยปัจจุบันพบว่ามากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นสื่อที่มาจากต่างประเทศ และจากการศึกษาการจัดการจัดประสบการณ์ศิลปศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในปัจจุบันพบว่า ขาดความเหมาะสมในการใช้หรือจัดหาสื่อและของเล่นเพื่อศึกษามาส่งเสริมการเรียนรู้ ดังนั้นในการมุ่งส่งเสริมพัฒนาเด็กปฐมวัย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมให้เกิดการจัดประสบการณ์ศิลปศึกษา โดยใช้สื่อที่ส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะควบคู่กับแผนการจัดประสบการณ์

กล่าวคือการจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยนั้น ควรมุ่งส่งเสริมในรูปแบบของการจัดประสบการณ์ อันประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาการตามความสามารถของแต่ละคน ทั้งนี้ในการจัดการเรียนการสอนศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยนั้น จึงควรเป็นไปในรูปแบบของการจัดประสบการณ์ทางศิลปะ ให้เกิดประสบการณ์ตรง เพื่อให้เด็กได้ปฏิบัติจริง

และเกิดการเรียนรู้ด้วยประสาทสัมผัส โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการรับรู้ทางสายตาและการรู้สึกสัมผัส ผ่านทางสื่อการเรียนรู้และกิจกรรมศิลปะที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ในเรื่องของ เส้น สี รูปร่าง รูปทรงและพื้นผิว อันเป็นองค์ประกอบหลักทางศิลปะ ซึ่งเป็นพื้นฐานความรู้เบื้องต้นที่ช่วยส่งเสริมความเข้าใจและความซาบซึ้งในศิลปะ อันจะก่อให้เกิดซึ่งสุนทรียะ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และเกิดการพัฒนาตามวัยและศักยภาพของแต่ละบุคคล

โดยการสนับสนุนหรือการเสนอกิจกรรมศิลปะให้เด็กได้สร้างสรรค์นั้น ครูควรจะมีเป้าหมายหรือความเชื่อเกี่ยวกับผลงานทางศิลปะของเด็กไว้ใจว่า เด็กควรเป็นผู้ริเริ่ม มีอิสระทางความคิด จินตนาการ และมีความกระตือรือร้นในการรับรู้ ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายและบทบาทของศิลปะ เข้าใจธรรมชาติและพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก เพื่อที่จะสามารถเลือกจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกตามความเหมาะสมและความต้องการตรงตามความสนใจของเด็ก ในการจัดประสบการณ์ศิลปะให้แก่เด็กจึงอยู่ในความดูแลของครู ซึ่งครูในระดับปฐมวัยนั้น มีพื้นฐานความรู้ด้านอนุบาลแตกต่างกันออกไป (สุदारัตน์ เพชรรุจี, 2547) จึงก่อให้เกิดปัญหาในการจัดกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกับพัฒนาการเด็กเท่าที่ควร ในการจัดประสบการณ์ศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่วาง (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2536) กล่าวถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่สำคัญได้แก่ กิจกรรมการสอน ผลิตและการใช้สื่อการสอน การวัดและประเมินผล และจากการศึกษาในเรื่องสภาพและปัญหาการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ทั้งนี้พบว่าปัญหาการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม สื่อ อุปกรณ์และการประเมินผลยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ทำให้เกิดปัญหาด้านการดำเนินการสอนเป็นอย่างมาก (สุदारัตน์ เพชรรุจี, 2539)

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้นนั้นสรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กอนุบาลนั้น จะต้องอาศัยประสาทรู้สึกสัมผัส และประกอบการสนทนาได้ตอบอันเชื่อมโยงกับความคิด จินตนาการ และนำไปสู่สติปัญญาที่มีเหตุผลอันต่อเนื่องในอนาคต ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาผลการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะของเด็กปฐมวัย ให้มีคุณภาพและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยนำผลที่ได้ไปใช้ให้ก่อเกิดประโยชน์ต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะในเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสม และนำมาซึ่งข้อมูลทางการวิจัยที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาของเด็กปฐมวัยต่อไป สำหรับการนำเสนอแผนการจัดประสบการณ์ศิลปะ ผู้วิจัยมีความประสงค์ให้เกิดการบูรณาการ

องค์ความรู้ต่าง ๆ โดยสามารถใช้หรือพัฒนาสื่อที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ในการจัดประสบการณ์ ตลอดจนก่อให้เกิดการเรียนรู้ทางศิลปะ ได้อย่างกว้างขวางลึกซึ้งตามศักยภาพและวัยของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาผลการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กอนุบาลที่มีอายุ 5 – 6 ปี

สมมุติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยตั้งสมมุติฐานของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ว่า หลังการทดลองใช้แผนการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา เด็กปฐมวัยมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลอง สูงกว่าก่อนการทดลองใช้แผนการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ขอบเขตในการวิจัย

1. กลุ่มประชากรในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเด็กอนุบาลที่มีอายุ 5-6 ปี
2. ตัวแปรที่ศึกษา
  - ตัวแปรต้น คือ แผนการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา สำหรับเด็กปฐมวัย จำนวน 6 แผน และสื่อสัมผัสที่ส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะ
  - ตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ทางศิลปะ ด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย
  - 3.1 แผนการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา
    - 1) แผนการจัดประสบการณ์ 6 แผน ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะ เกี่ยวกับทัศนธาตุ ได้แก่ เส้น รูปร่าง รูปทรง สี น้ำหนัก และพื้นผิว
    - 2) สื่อสัมผัส ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะ สำหรับเด็กปฐมวัย
  - 3.2 แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ทางศิลปะ

- 1) แบบประเมินด้านความรู้
- 2) แบบประเมินด้านทักษะ
- 3) แบบประเมินด้านเจตคติ
4. ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการทดลองแผนการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา เป็นเวลา 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา หมายถึง แผนการจัดประสบการณ์และสื่อสัมผัส ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะ ให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีในทุกด้าน โดยองค์ประกอบของแผนการจัดประสบการณ์ประกอบด้วย 1) จุดมุ่งหมาย 2) เนื้อหาและกิจกรรม 3) การดำเนินการสอน 4) สื่อวัสดุและอุปกรณ์ 5) การวัดประเมินผล

การเรียนรู้ทางศิลปะ หมายถึง ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ ของเด็กปฐมวัยตามแผนการจัดประสบการณ์ศิลปะที่เกี่ยวกับทัศนธาตุ 6 ด้าน ได้แก่ เส้น รูปร่าง รูปทรง สี น้ำหนัก และพื้นผิว และสื่อสัมผัสที่ส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะ 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ

เด็กอนุบาล หมายถึง เด็กที่เข้าเรียนชั้นเด็กเล็ก อายุระหว่าง 5-6 ปี ในโรงเรียนเอกชน ที่จัดให้มีการเรียนการสอนศิลปะศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผลการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กอนุบาล มีวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับ แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษารวบรวมข้อมูล

ศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กอนุบาล แนวคิดทฤษฎีหลักการที่เกี่ยวข้องกับแผนการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา สื่อสัมผัสที่ส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะ แบบประเมินด้านความรู้ แบบประเมินด้านทักษะ และแบบประเมินด้านเจตคติ จากหนังสือ วารสาร เอกสารและงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากร

กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นเด็กนักเรียนอายุ 5-6 ปี โรงเรียนอนุบาลจุไรรัตน์ จำนวน 20 คน

ขั้นตอนที่ 3 สร้างเครื่องมือวิจัย โดยมีวิธีการดำเนินการตามลำดับขั้น ดังนี้

3.1 สร้างเครื่องมือวิจัย ได้แก่

3.1.1 แผนการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา

- 1) แผนการจัดประสบการณ์ 6 แผน ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะเกี่ยวกับทัศนธาตุ ได้แก่ เส้น รูปร่าง รูปทรง สี น้ำหนัก และพื้นผิว
- 2) สื่อสัมผัส ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะ สำหรับเด็กปฐมวัย

3.1.2 แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ทางศิลปะ

- 1) แบบประเมินด้านความรู้
- 2) แบบประเมินด้านทักษะ
- 3) แบบประเมินด้านเจตคติ

ขั้นตอนที่ 4 เก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปและอภิปรายผล

โดยการดำเนินการทดลองใช้แผนการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย มีขั้นตอนดังนี้

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) ดำเนินการทดสอบก่อนการทดลอง (Pre-test) กับกลุ่มตัวอย่างประชากรโดยใช้แบบประเมินด้านความรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
- 2) ดำเนินการทดลองใช้แผนการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา กับกลุ่มประชากร เป็นเวลา 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที
- 3) หลังจากการทดลองใช้แผนการจัดประสบการณ์เสร็จสิ้น ดำเนินการทดสอบหลังการทดลอง (Post-test) กับกลุ่มตัวอย่างประชากร โดยใช้แบบประเมินความรู้ชุดเดียวกับก่อนการทดลอง

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) วิเคราะห์คะแนนจากแบบประเมินด้านความรู้
- 2) วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินด้านทักษะ
- 2) วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินด้านเจตคติ

4.3 การสรุปและอภิปรายผล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นวิธีการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาที่มุ่งเน้นการใช้สื่อสัมผัส ให้ผู้สอนนักเรียนในระดับอนุบาล และผู้สนใจนำไปใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ศิลปะ ระดับอนุบาล
2. เป็นแนวทางการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาด้านอื่นๆ ที่เหมาะสมกับเด็กอนุบาล